

DOMENIUL FILOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT
- REZUMAT -

OPERA LUI BUJOR NEDELCOVICI. STUDIU MONOGRAFIC

Student-doctorand:
Ligia Monica BANCIU

Conducător științific:
Prof. Dr. Gheorghe GLODEANU

Comisia de evaluare a tezei de doctorat:

Președinte: Prof. Dr. Oliviu FELECAN - Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca;

Conducător științific: Prof. Dr. Gheorghe GLODEANU - Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca;

Referenți:

- Prof. Dr. Iulian BOLDEA - Universitate de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade” din Târgu-Mureș;
- Prof. Dr. Gheorghe MANOLACHE – Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu;
- Prof. Dr. Cornel MUNTEANU- Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca.

- Cluj-Napoca -
2022

CUPRINS

ARGUMENT	3
Capitolul 1. Istoria: totalitarismul și exilul românesc-perspectivă dinăuntru și din afară	9
1.1 Fenomenologia exilului.....	9
1.2 Etapele exilului românesc.....	16
Capitolul 2. Crezul artistic al lui Bujor Nedelcovici	21
2.1 Profilul scriitorului.....	21
2.2 Profilul scriiturii: confesiunea ca artă poetică.....	27
2.2.1 Funcțiile jurnalului.....	28
2.2.2 Confesiunea mediată: <i>Cine sunteți, Bujor Nedelcovici? Bujor Nedelcovici în dialog cu Sergiu Grigore</i>	55
2.2.3 Mesianismul publicistic: <i>Aici și acum și Cochilia și melcul sau Fericirea interzisă</i>	61
2.2.4 Memoria prezentului: <i>Un tigru de hârtie-Eu, Nica și Securitatea</i>	64
Capitolul 3. Romanele lui Bujor Nedelcovici: scriitorul incomod-în căutarea timpului pierdut	69
3.1 Romanul lumii dispărute: <i>Ultimii</i>	79
3.2 Romanul-mosaic: <i>Fără vâsle, Noaptea, Grădina Icoanei- Somnul vameșului</i>	87
3.3 Romanul polițist și parabolă: <i>Zile de nisip, Dimineața unui miracol</i>	102
3.4 Utopia negativă: <i>Al doilea mesager</i>	128
3.5 Romanul alegoric: <i>Îmblânzitorul de lupi</i>	142
3.6 Romanul mesianic: <i>Cartea lui Ian Înțeleptul, apostolul din golful îndepărtat</i>	158
3.7 Romanul eliberării de trecut: <i>Provocatorul, Jurnalul unui cântăreț de jazz</i>	168
Capitolul 4. Dramaturgia între realitate și ficțiune: Noaptea de solstițiu	189
Concluzii	197
Bibliografie	204

Cuvinte-cheie: exil, creație, jurnal, confesiune, revoltă, renaștere, purificare, scriitor total, metanoia, vinovatul fără vină, métèque modern, măști-personaje

Rezumat

Ne-am propus ca în teza *Opera lui Bujor Nedelcovici. Studiu monografic* să urmărim modul în care Istoria/ Exilul schimbă modalitatea de creație a unui scriitor care a trăit o bună bucată din viață într-o țară comunistă, fiind marcat de o existență tragică ce a fost determinată de suferința de a avea un tată închis în închisorile comuniste, „prieteni” care purtau doar masca amicitiei, deoarece au fost angajați politic unui sistem opresiv.

Noutatea abordării temei lucrării de doctorat rezultă din surprinderea originalității operei, a legăturilor interdisciplinare (literatură, religie, istorie, muzică, etc), a elementelor și structurilor eseistice ce conturează profilul scrierilor lui Bujor Nedelcovici. Nota de inovație și specificitate a acestei monografii constă în realizarea unei cercetări cu caracter analitic asupra contextului social-politic care și-a pus amprenta asupra vieții și operei acestui scriitor, completată de o cercetare racordată la o bibliografie, atât a creației nedelcoviciene (literare și nonliterare), cât și critică, semnificativă, adusă la zi. Actualitatea temei rezultă din necesitatea de a reliefa prefacerile spirituale și morale care au survenit în personalitatea scriitorului Bujor Nedelcovici odată cu asumarea exilului interior și a celui exterior. Știm că orice formă de exil aduce cu sine o transformare a exilatului, dar mai cu seamă suntem interesați de transformările livrești survenite în scriitura celui investigat.

Interesul pentru această temă a apărut din nevoia de a cunoaște latura interioară a unui om care are vocația rostirii adevărului, cu orice preț, fără niciun compromis, fără nicio opreliște. De asemenea, intenționăm să demonstrăm că scriitorul total nu se ocupă doar de latura creației, ci are și o datorie sfântă de a releva fețele necunoscute ale trecutului în modul cel mai autentic, fără relativism și adnotări.

Scopul tezei este acela de a evidenția, prin intermediul cercetării calitative, latura diacronică a istoriei literaturii române de dinainte de '89 și după '89, deoarece cunoaștem faptul că literatura întotdeauna a fost subordonată contextului social-politic al timpului său. Bujor Nedelcovici prin scrierile sale a fost un scriitor atipic, deoarece într-un timp în care scriitorii debutau cu proză scurtă, el scrie roman, într-un timp în care în literatura română scriitorii se foloseau de narațiunea simplă, fără artificii compoziționale, el utilizează alegoria, parodia, utopia negativă și metaforele, într-un timp în care scriitorii își ascundeau sinele prin intermediul creațiilor literare, Bujor Nedelcovici se folosește de creația literară spre a-și radiografia sinele și a înțelege misterele vieții.

Obiectivele prezentei cercetări au constat în investigarea modului în care istoria poate influența creația. În ansamblul ei, lucrarea intenționează să ofere o imagine asupra vieții și operei scriitorului Bujor Nedelcovici, care reprezintă o punte de legătură între lumi, civilizații, regimuri politice. Având în vedere interesul exercitat de Bujor Nedelcovici în rândul cititorilor francezi și români, am considerat că tema aleasă poate fi cu atât mai interesantă, prin aducerea în prim-plan a evenimentelor personale și literare din viața acestuia. Dezideratul nostru este de a restabili locul scriitorului Bujor Nedelcovici în literatura română, „decanonizând” o ierarhie pre-stabilită și reconstruind o scară valorică în care scriitorii

exilului să nu mai fie considerați un capitol aparte al literaturii române, ci parte importantă a acesteia.

Punctul de plecare al cercetării este că istoria influențează scrisul unui scriitor. Eșantionul de lucru a fost determinat de cărțile analizate ale autorului investigat, dar și de recenziile criticilor. Metodologia cercetării a constat în analiza contextului social-politic, îmbinată cu analiza literară a operelor autorului, dar și de analiza recenziilor.

Suportul științific și metodologic al investigației constă într-o modalitate nouă de lectură și interpretare a textului și a criticii literare. Aceasta are la bază studiile de istorie literară, precum și cele critice ale lui Sorin Alexandrescu, Eva Behring, Gheorghe Glodeanu, Florin Manolescu, Nicolae Manolescu, Ion Negoïtescu, Eugen Simion, Alex Ștefănescu, Cornel Ungureanu, etc. De asemenea, am ținut cont de monografiile anterioare dedicate lui Bujor Nedelcovici: teza de doctorat *Bujor Nedelcovici – între atracția scriiturii și datoria mărturisirii* a doamnei Maria-Mirabela Neagu (susținută la Școala Doctorală a Universității București, elaborată sub îndrumarea științifică a prof. univ. dr. Ion Bogdan Lefter), care s-a concretizat în cartea *Bujor Nedelcovici - între atracția scriiturii și datoria mărturisirii*, publicată de Editura Tritonic, în anul 2014 și monografia *Bujor Nedelcovici. Conștiința de scriitor*, scrisă de Anastasia Dumitru.

Lucrarea este structurată pe patru capitole, primele trei capitole fiind împărțite în subcapitole. Concluziile sunt urmate de bibliografia selectivă a lucrărilor consultate, atât scrieri în volume și articole în reviste și periodice aparținând lui Bujor Nedelcovici, cât și referințe critice din țară sau străinătate.

Capitolul 1, Istoria: Totalitarismul și exilul românesc: perspective dinăuntru și din afară, urmărește prezentarea teoretică a contextului social-politic care și-a pus amprenta asupra vieții și operei acestui scriitor. Direcțiile de cercetare sunt: exilul și etapele exilului românesc. Cercetarea are ca direcție radiografierea contextului socioeconomic și politic, deoarece creația nedelcoviciană își trage seva din realitatea dură a perioadei comuniste și astfel putem decifra și înțelege toate avatarurile operei lui Bujor Nedelcovici. Deși a părăsit țara în 1987, formarea sa ca scriitor a fost realizată în Republica Socialistă România, într-o perioadă neagră a realismului socialist, perioadă care presupunea nenumărate compromisuri ale scriitorilor pentru a-și putea vedea operele prinzând viață. Bujor Nedelcovici este incapabil să se compromită moral, alege reclusiunea voluntară, nesupunerea, rezistența, revolta, fapt pentru care după un exil interior involuntar parcurge un exil exterior voluntar.

În **capitolul 2, Crezul artistic al lui Bujor Nedelcovici**, ne propunem să cercetăm și să dezvoltăm concepția lui Bujor Nedelcovici despre operă și univers, insistând și asupra limbajului care-l particularizează. Ne bazăm în demersul nostru pe dezvoltările autorului din jurnale, interviuri din presă și din cartea *Cine sunteți, Bujor Nedelcovici?*—interview cu Sergiu Grigore—carte de confesiune, dar și de teoretizare a propriilor convingeri despre roman, creație în sine, viață, politică, societate, etc. De asemenea, capitolul reconstruiește pe baza confesiunilor lui Bujor Nedelcovici imaginea unui autor care trăiește din literatură și pentru literatură, fiindcă își cunoaște menirea și își subordonează existența textului literar/nonliterar. Propriile lucrări teoretizează o viziune, pe care o și aplică, reconstituind un întreg sistem axiologic. Acest capitol marchează crezul artistic al scriitorului, care, avându-l ca model pe Alexandru Soljenițin, enunță necesitatea investiției scriiturii cu sensuri etice și cu datoria mărturisirii adevărului. De asemenea, autorul acordă o importanță sporită genului romanesc. Astfel, avem în vedere și următoarele idei: rolul soteriologic al creației (mântuirea prin jertfă benevolă), particularitățile creațiilor ficționale ale autorului, romane și proze scurte, ce dezvoltă un tip de scriitură originală, complexă, al cărei obiectiv este evidențierea, dincolo de talent, a unei bune cunoașteri a miturilor și a simbolurilor, materialului ficțional suprapunându-i-se un strat filozofic ce sporește semnificația textelor.

În subcapitol *Jurnal infidel* cercetăm jurnalul lui Bujor Nedelcovici, spațiul reflectării trăirilor și gândirii diaristului. Cartea surprinde căutarea de sine a autorului, care străbate un traseu inițiativ ce presupune dobândirea cunoașterii, vindecarea de exil și detașarea de locul natal. Volumul este o artă poetică, un spațiu al analizei, un laborator de creație și un exercițiu de scriere.

Teoreticianul Bujor Nedelcovici apare în lucrarea autobiografică *Cine sunteți, Bujor Nedelcovici? Bujor Nedelcovici în dialog cu Sergiu Grigore*, scriere inedită sub forma unui interviu acordat lui Sergiu Grigore. Acest subcapitol alocat cărții care se regăsește în titlu, se află sub semnul unei destăinuirii directe, ce reprezintă totodată expresia detașării de trecut și de istorie a scriitorului.

Publicistul Bujor Nedelcovici apare în lucrările *Aici și acum* și *Cochilia și melcul*. În acest subcapitol analizăm articolele autorului din revistele vremii. Acestea, apărute înainte și după plecarea sa la Paris, oglindesc atitudinea protestatară și consecvența poziției sale etice, surprinzând autorul în ipostaza unui teoretician literar.

Omul de atitudine Bujor Nedelcovici este oglindit în lucrările *Un tigru de hârtie- Eu, Nica și Securitatea*. Subcapitolul este dedicat trecerii autorului de la o atitudine de indignare la implicarea activă, prin diverse inițiative, în problemele societății.

Capitolul 3 intitulat ***Romanele lui Bujor Nedelcovici*** este dedicat romanelor nedelcoviciene, creații literare ce întreprind o călătorie spirituală în căutarea timpului pierdut sau în căutarea sinelui pierdut. Romanele sunt prezentate într-o perspectivă evolutivă, identificând acele „elemente comune” care le încadrează într-o operă, dar și gradul de inovație al fiecărei cărți. Intenția noastră este să realizăm o taxonomie a romanelor pe baza temelor dezbătute, a raportului individ, Putere și Istorie (pentru romanele scrise până în 1987) și a etapelor de creație.

Capitolul 4, ***Dramaturgia între realitate și ficțiune: Noaptea de solstițiu***, are ca obiectiv demonstrația că dramaturgia lui Nedelcovici reconstituie un trecut impregnat de avatarurile istoriei ce declanșează tema „vinovatului fără vină”.

Concluziile sunt urmate de bibliografia selectivă a lucrărilor consultate, atât scrieri în volume și articole în reviste și periodice aparținând lui Bujor Nedelcovici, cât și referințe critice din țară sau străinătate.

Lucrarea își propune să stabilească în ce măsură ipostaza de exilat a fost reflectată în scrierile literare și nonliterare ale lui Bujor Nedelcovici și cum a marcat ea existența întru creație a unei personalități geniale. De asemenea, cercetarea noastră se îndreaptă spre căutarea sinelui autorului, deoarece fiecare creație nedelcoviciană este un fragment misterios al interiorului acestui *métèque* modern.

Rezultatele obtinute

Crezul artistic al lui Bujor Nedelcovici este dezvăluit prin intermediul lucrărilor *Jurnal infidel*, *Cine sunteți, Bujor Nedelcovici?*, *Aici și acum*, *Cochilia și melcul* și *Un tigru de hârtie*. Ele sunt mijlocul prin care scriitorul-publicist se confesează și își devoalează substanța interioară pentru a se arăta cititorilor așa cum este el în esență: un autor „dezbrăcat” de rigiditatea convenției și de artificialitatea exprimării. Crezul său artistic este dominat de puterea de a transforma o înfrângere într-o victorie, înfrângerea fiind evidențiată de exilul asumat, care a reprezentat o probă foarte dificilă. Exilul semnifică ardere, purificare, renaștere, dobândirea unei noi dimensiuni literare, dar și calea de cunoaștere a propriului sine. Există o simbioză între viața și creația literară a unui scriitor, astfel încât nu se poate realiza o analiză corectă a operei lui (estetica), fără o cunoaștere profundă a existenței sale (etica). Un scriitor se află într-o unitate ontologică cu opera lui, Bujor Nedelcovici nu acceptă primatul esteticului în detrimentul eticului, fiind de părere că opera nu poate salva viața unui scriitor, dar nici viața nu poate scuza opera.

Inovația acestor arte poetice este determinată de faptul că ele nu apar la începutul creației lui Bujor Nedelcovici, astfel încât să ajute lectorul să-i interpreteze corect universul operei, ci după ce scriitorul a parcurs mai multe etape din maturizarea sa artistică, după ce s-a afirmat ca scriitor. Creațiile confesive, mediate sau nu, în legătură directă cu scrierile literare, posedă cifra ce deschide universul artistic nedelcovician, puternic transfigurat de prefacerile realității interioare și exterioare prozatorului. În decursul timpului, pas cu pas, lucrare cu lucrare, Bujor Nedelcovici își analizează sinele, summum între biografie și bibliografie, pentru a putea fi înțeles exact de cititorii săi. Scrierile sale confesive cuprind diferite analize ale existenței și ale imaginarului, de la istorie, biografie, autobiografie, scenariu de film, schițe epice, timp interior, timp exterior, hazard, necesitate, mesianism, toate fiind căi de căutare a sinelui ascuns a autorului și a misterului vieții. Imaginația din literatură este o formă de cunoaștere și înțelegere, dar realitatea din scrierile confesive reprezintă oglinda ce reflectă interiorul/ misterul crezului artistic.

Jurnalul infidel radiografiază traseul existențial al autorului Bujor Nedelcovici între anii 1987-2001 (14 ani din exilul parizian), însumând aproximativ 820 de pagini, cuprinse în 13 caiete. Jurnalul cuprinde trei cărți, împărțite astfel: primul volum este intitulat *Pagini din exil-1987-1992* (trei caiete), al doilea volum: *Ieșirea din exil-1992-1997* (cinci caiete), al treilea volum: *Calea și semnul-1997-2001* (cinci caiete). Însemnările sunt datate, menționându-se ziua, luna și anul în care au fost redactate, iar fiecare caiet este însoțit de mottouri sugestive cu rol de cifru al semnificației scrierii, configurând, de fapt, o legătură strânsă între text și subtext. După cum mărturisește autorul în *Prefața* cărții, *Jurnalul infidel* a izvorât dintr-o nevoie gnoseologică, reprezentând „de la permanenta căutare a identității și a nevoii de a înțelege ceva despre mine și ceilalți, până la încăpățânarea de a rămâne în «segmentul real» și care încearcă să fie microcosmosul, oglindit în chipul lui Dumnezeu.”¹ De asemenea, diaristul problematizează încă din debutul jurnalului său principiul sincerității acestei specii, punând în dezbatere autenticitatea unui jurnal al cărui obiectiv este publicarea, precum și sinceritatea și fidelitatea însemnărilor zilnice. Jurnalul lui Bujor Nedelcovici nu se vrea a fi unul clasic/ tipic (care să respecte principiul *jurnalității* (al calendarității sau așa-numita „lege Blanchot”), *simultaneitatea evenimentului cu scriitura, sinceritatea și autenticitatea notațiilor și confidențialitatea scriiturii*, ca element derivat al noțiunilor de intimitate și ocrotire a secretului personal, de unde și sintagma „jurnal intim”), ci, chiar prin titlu, diaristul ne aduce la cunoștință că este *infidel*, adică este scris pentru a fi publicat, nu respectă principiul spontaneității și al fidelității, calendaritatea este mai mult sau mai puțin păstrată, sinceritatea absolută lipsește, iar stilul este elaborat, flaubertian.

Jurnalele perioadei pariziene au fost scrise la maturitate, ca un proces de autosupraveghere întru autoformare și autocunoaștere, deci o formă de terapie. Jurnalul se vrea a fi o eliberare a autorului de tot ce a însemnat exilul pentru el: obsesii, traume, trăiri, dificultăți emoționale și profesionale, preocupări intime, accentul punându-se pe lumea exterioară, nu pe cea interioară, motiv pentru care Nedelcovici l-a și numit *Jurnal infidel*.

Jurnalul antum își are originea din nevoia autorului de a păstra un raport cu propriul sine, după o legătură osmotică cu literatura, să nu uităm că Bujor Nedelcovici a scris mai întâi ficțiune (literatură), pentru ca, mai târziu, în perioada exilului voluntar, să înceapă scrierea diaristică. Inițial, jurnalul nu s-a vrut scris, autorul neavând motivația necesară profesiunii și exteriorizării.

Nedelcovici nu a fost pregătit să scrie un jurnal fără să se întoarcă la suferințele, complexe și neputințele din trecutul său (memorii camuflete în jurnal). Autorul este conștient că un jurnal autentic necesită o analiză pertinentă a clipei și a trecutului, o detașare de tot ce a trăit pentru a putea realiza o analiză obiectivă a sinelui său și a raportării acestuia

¹ Bujor Nedelcovici, *Opere complete 5*, Editura Allfa, București, 2005, p. 15.

la lumea exterioară. Alte motive care-l fac să nu fie partizanul ideii de a ține un jurnal sunt: FRICA generalizată în perioada comunistă și lipsa maturității cuvântului.

Experiența exilului parizian îl convinge să înceapă scrierea diaristică, care se vrea a fi „un jurnal de idei și meditație. Și cât mai puțină intimitate ce putea să cadă în sentimentalism și deriziune.”² Metanoia autorului se realizează și cu ajutorul jurnalului, deoarece acesta are și rolul împăcării cu sine, cu propria copilărie și înțelegerea propriului sine.

Verbul care-l caracterizează este *a se rupe*, autorul hotărăște să rupă și să se rupă „de tot ce a fost acolo pentru a prinde rădăcini aici, chiar dacă o să fii un copac cu rădăcinile în cer. Un copac răsturnat! Un copac anapoda! Un métèque ce își caută un loc sub soarele absent de la Paris...”³ La o analiză profundă a gândurilor diaristului, constatăm opoziția deicticilor spațiali „aici” (Franța, Paris- exil exterior) și „acolo” (România, București- exil interior). Ruperea este realizată și la nivel morfologic, cele două adverbe de loc având rolul de a exprima apropierea/ distanțarea autorului față de cele două spații. Sugestivă este și utilizarea metaforei copacului răsturnat, cu rădăcinile în cer, care esențializează chiar condiția diaristului: o viață (copac) care contează nu prin origini (rădăcini), ci prin ceea ce este: esența de scriitor.

Jurnalul lui Nedelcovici ne interesează și din prisma detaliilor neînsemnate ce fac conexiunea autorului cu realitatea cotidiană. Autorul în jurnalul său notează evenimentele importante ale traseului său existențial. Jurnalul lui Nedelcovici este un jurnal extim, deoarece, dacă ne referim la încadrarea realizată de Gustav René Hocke, este scris pe timp de criză (criza exilului parizian), fapt pentru care contextele personale nu pot fi separate de cele social-istorice. Jurnalul elaborat de Nedelcovici în această perioadă constituie o dovadă culturală și istorică ce conferă autenticitate notațiilor zilnice și valoare documentară. Jurnalul lui Bujor Nedelcovici este surprinzător și prin prisma interferării sale cu memoriile, deoarece se găsesc foarte multe amintiri relatate din perioada copilăriei, adolescenței sau tinereții care sunt consemnate în această lucrare infidelă. Se știe că memoriile sunt scrise pe baza acurateței amintirii, momentul scrierii fiind ulterior faptelor redactate. Fragmentele trecutului (memoriile) se îmbină cu notațiile prezentului (jurnalul) pentru a evidenția sinuoasa călătorie a autorului Bujor Nedelcovici pe drumul cunoașterii de sine.

Scriitorul Bujor Nedelcovici este dublat de diaristul Bujor Nedelcovici, fiindcă jurnalul este „un drum încă viabil, un fel de drum de veghe care merge de-a lungul, supraveghează, și uneori dublează cealaltă cale, cea a cărei menire fără de sfârșit e de a rătăci.”⁴

Jurnalul lui Nedelcovici a izvorât dintr-o nevoie de a se salva de singurătate, dar nu determinată de scriitură, ci de lumea exterioară. Ceea ce notează Nedelcovici în jurnalul său aparține prezentului activ, clipei, efemerului, dar prin scriere, deja se creează o permutare, o transgresiunea a timpului și a spațiului, și notația se eternizează. Creația este rezultatul unei nevoi de a scrie, de a radiografia o societate, un timp, un spațiu, o cultură, o mentalitate, care fac apanajul unui tablou total ale cărui fragmente indivizibile sunt purtătoare de adevăruri mai mult sau mai puțin dureroase.

Jurnalul infidel este un interlocutor (*alter ego*) al autorului pe perioada exilului parizian, semnificând „un instrument de meditație asupra romanelor pe care le scriam și în același timp un «aparatură fotografică» care era îndreptat spre exterior și în special spre fiul meu, Grégoire.”⁵ *Jurnal infidel* poate fi considerat un jurnal metafizic în măsura în care în el se găsește această căutate obsedantă de metafizic, sau cum zicea Maître Eckart: „«Dumnezeu și Omul sunt Unul».”⁶

² *Idem, Opere complete 5, Ed. cit., p. 34.*

³ *Ibidem, p. 42.*

⁴ *Ibidem, p. 23.*

⁵ *Idem, Opere complete 7, Ed. cit., p. 551.*

⁶ *Ibidem, p. 645.*

Bazându-ne pe mărturisirile diaristului, putem spune că jurnalul său infidel are funcție psihologică (deoarece insistă pe autocunoaștere și pe relevarea straturilor propriului eu), fiind o lucrare în care mărturia evenimentelor exterioare se îmbină cu confesiunea propriilor gânduri, dureri, suferințe, (ne)fericiri, dar și funcție cathartică fiind jurnalul – panaceu, care reclamă un exercițiu spiritual de dedublare și de toate opresiunile existenței ca izvor de libertate și de renaștere. Alte fațete ale jurnalului lui Bujor Nedelcovici sunt: jurnal de idei, jurnal de călătorie, jurnal social-politic, jurnal religios și filosofic, jurnal de creație, jurnal de lectură și de cinefil, jurnal-memorii, jurnal de exil etc. Toate aceste imagini ale jurnalul infidel converg spre una singură, care, din punctul nostru de vedere ar fi, jurnal de autocunoaștere. Pe lângă regula autenticității, Bujor Nedelcovici păstrează cu strictețe clauza cronologiei, chiar dacă anumite lecturi, evenimente reprezintă pentru diarist madlena proustiană, care îl readuce în anii copilăriei, ai „paradisului pierdut”.

O altă carte programatică a lui Bujor Nedelcovici, cheia ce deschide ușa profilului moral al lui Bujor Nedelcovici, este *Cine sunteți, Bujor Nedelcovici? Bujor Nedelcovici în dialog cu Sergiu Grigore*, apărută în anul 2010. Lucrarea cuprinde trei părți, intitulate sugestiv *Cărți (Cartea întâi, Cartea a doua și Cartea a treia)*, pentru a evidenția atât identitatea (prin repetiția substantivului „cărți”, care imprimă ideea de continuitate ordonată a ideilor în vederea cuprinderii Totului), cât și alteritatea (prin conținutul diferit, exprimat de titlurile capitolelor) acestora.

Volumul este construit ca un text dialogat, discursul ambilor parteneri (Bujor Nedelcovici și Sergiu Grigore) fiind redat în vorbire directă. Încă din titlu (cu rol de metatext), suntem anunțați de forma și scopul lucrării: dialogul (evidențiat de pronumele interogativ „cine”, urmat de verbul copulativ „sunteți” și substantivul în cazul vocativ „Bujor Nedelcovici”) este astfel structurat, încât să evidențieze profilul existențial și spiritual al lui Bujor Nedelcovici, mijlocul de realizare fiind confesiunea. Autorul Bujor Nedelcovici își definește lucrarea „o confesiune și, în același timp, o biografie indirectă pentru că m-ar fi plictisit un text care să înceapă cu: «M-am născut ...».”⁷

Temele dezbătute de Bujor Nedelcovici în această carte de interviuri sunt: istoria, romanul, muzica, boala, fotografia, filmul, publicistica, eseul, jurnalul, prietenii și prietenia, exilul, iubirea, dar și raportul dintre filozofie și teologie, dintre credință și logos, dintre etică și estetică, deci tot ce ar putea netezi calea aflării sinelui interior. Dacă în romane autorul Bujor Nedelcovici se folosește de măștile-personaje pentru a-și exprima gândurile și sentimentele, acum, în această carte confesivă, autorul își prezintă direct ideile, gândurile, trăirile sale într-o manieră sinceră și autentică. Rigoarea convenției literare este înlocuită de simplitatea și naturalitatea confesiunii, deși, în unele momente, Bujor Nedelcovici pare a fi un interlocutor dificil, care nu rezonază la toate temele de discuție propuse de Sergiu Grigore (de exemplu, Nedelcovici refuză să vorbească despre *primatul esteticului* pe motiv că această temă a fost dezbătută în volumele *Un tigru de hârtie și Polemici*).

Lucrarea autobiografică *Cine sunteți, Bujor Nedelcovici?* are meritul de a reflecta imaginea unui prozator dezrădăcinat atemporal și aspațial, a unui străin care se simte bine doar printre cărți, deoarece doar cu ajutorul lor poate să-și regăsească adevărata identitate și să se împace cu sinele ascuns. Contopirea totală cu obiectul creației sale îi conferă lui Bujor Nedelcovici adevărata libertate în căutarea căreia a pornit ca un Ulise modern: „Sunt o carte printre zeci sau sute de cărți în care aștern zilnic câteva cuvinte sau virgule ... Sunt definitiv liber! Definitiv fericit! ...”⁸

⁷ *Idem, Cine sunteți, Bujor Nedelcovici? Bujor Nedelcovici în dialog cu Sergiu Grigore*, Editura Allfa, București, 2010, p. 437.

⁸ *Ibidem*, p. 107.

Mesianismul revoluționar al lui Bujor Nedelcovici este reflectat de articolele autorului din revistele vremii. Acestea, apărute înainte și după plecarea sa la Paris, oglindesc atitudinea protestatară și consecvența poziției sale etice, surprinzând autorul în ipostaza unui teoretician literar. Adunate în volumele *Aici și acum* și *Cochilia și melcul sau Fericirea interzisă*, articolele evidențiază trei ipostaze diferite ale autorului, care se întrepătrund permanent: aceea a misionarului, a publicistului atent la societatea românească a prezentului, pe care o privește cu ochi scrutător și a criticului literar sau de film, care presupune afilierea la sfera artisticului. Expunerile scrise nu evidențiază doar o implicare spontană și o meditație imediată a scriitorului, ci o preocupare permanentă față de realități și teme care dobândesc o valoare ontologică – oportunismul, exilul, intelectualul – ceea ce dezvăluie înclinația sa filozofică, el fiind un căutător al sensurilor, dincolo de învelișul primar al realității.

Volumul de publicistică *Aici și acum* a apărut ca o dovadă a îndeplinirii misiunii hărăzite de Dumnezeu lui Bujor Nedelcovici, aceea de *tribun în Agora*, adică „*Rostitor de adevăr în numele celor care nu au acces la cuvântul rostit public*”⁹, dar și ca mărturie a revoltei autorului împotriva barbariei, minciunii, cruzimii spirituale, amoralității, mediocrității, fricii și prostiei în viața publică.

Lucrarea *Un tigru de hârtie* este un eseu-cronică-documentar despre epoca totalitară. Bujor Nedelcovici este preocupat de memorie și justiție în legătură cu trecutul apropiat, fapt pentru care aduce o mărturie directă, neechivocă, a martiriului îndurat de autor pe perioada regimului dictatorial din România. Obiectivul principal al volumului este demascarea ororilor comunismului. Cartea este alcătuită din două părți (intitulate sugestiv *Cărți*), structurate în douăsprezece capitole, urmate de treisprezece anexe, în care autorul realizează o analiză a propriului Dosar de Securitate. În *Prima carte*, eseistul pornește de la individual, întreprinzând o odisee existențială în propriul trecut pentru a cunoaște și înțelege obstacolele ce i-au stat în calea atingerii Centrului, spre a ajunge la general, adică o prezentare diacronică a istoriei, a originii Securității, pornind de la Cain și Abel, până la Inchiziție, Revoluția franceză, Revoluția bolșevică, Revoluția din România. În *Cartea a doua*, Bujor Nedelcovici își retrăiește trecutul prin intermediul notelor din Dosarul de Securitate, evidențiind traumele resimțite de-a lungul perioadei comuniste ca urmare a neînțelegerilor cu membrii Uniunii Scriitorilor, cu editurile și cu Cenzura și a urmării la care a fost supus, atât prin deschiderea corespondenței și ascultarea convorbirilor, cât și prin recrutarea unor informatori, colaboratori, agenți de influență și complici în apropierea lui.

Creațiile romanești oglindesc traseul devenirii scriitorului, parcurgând drumul de la viziunea critică asupra regimului comunist, trecând prin revoltă la detașare, dovedind un înveliș ficțional original, impregnat de folosirea miturilor, simbolurilor și a parabolei pentru a transmite un mesaj în consonanță cu menirea pașoptistă a scriitorului.

Spațiile-ficțiune ale romanelor lui Nedelcovici (țărnul în *Zile de nisip*, pădurea în *Îmblânzitorul de lupi*, insula în *Al doilea mesager*, camera în *Dimineața unui miracol*, casa în *Ultimii*, lumea întregă în *Provocatorul*) sunt simboluri ale nevoii de evadare, de aventură, de explorare sau dimpotrivă se asociază cu sentimentul pierderii identității și al căutării securității.

Cele mai multe romane ale lui Nedelcovici conțin personaje lipsite de ideea de revoltă, care până la urmă, învață din exterior (de alte personaje) sau din interior (pe cale psihologică sau religioasă) să se revolte și să se cunoască cu adevărat, fără măști și bariere impuse de societate, de istorie, de contextul social-politic. Trecutul scriitorului Bujor Nedelcovici este analizat literar în romane, ca de exemplu în *Somnul vameșului* sau biografic în *Jurnal infidel*. Problematika romanului este dezbătută de autor în articolele *Romanul și istoria*, *Scriitorul și*

⁹ *Idem, Opere complete* 6, Editura Allfa, București, 2008, p. 263.

opera sa și în interviul *Un adevărat scriitor exprimă pe alții prin propria lui conștiință* (publicat în volumul *Aici și acum*).

În toate romanele scrise în țară, până în '87, apare raportul dintre individ, Putere și Istorie. Există o progresie în preocuparea pentru această temă, de la resemnarea eroului, la rezistență și până la revoltă. Evoluția se poate remarca și la nivelul stilului: de la un realism psihologic (clasic-modern), realism magic și până la parabolă și utopie. De asemenea, Bujor Nedelcovici a fost preocupat de trecut: tradiție, memorie (memorie mutilată), amintire, analiza critică a trecutului istoric (datoria, obligația și dreptul de a nu uita), perioada de doliu, asumarea responsabilă a faptelor noastre, a justiției și a respectului pentru lege, drept (dezbateră în cadrul unor procese), a iertării și –în cele din urmă- a uitării.

De asemenea, în romanele lui Bujor Nedelcovici se observă căutarea trecutului ca mijloc de recuperare a libertății interioare, dar și apariția răsului ce eliberează, chiar dacă survine și în momente tensionante. Temele preferate ale scriitorului sunt: Credința, Sacrificiul, Miracolul, Puterea iubirii. Romanele lui Bujor Nedelcovici nu pot fi reduse doar la nivelul de simplă istorie epică. În ele există întotdeauna un mit (deci un mister, al cărui cod cere mai multe niveluri de cunoaștere). Ideea de bază de la care pornește autorul este că fără memorie nu există literatură, iar ca o operă să fie realizată, ea trebuie să fie vizionară, să tragă niște semnale de alarmă. Menirea unui scriitor este de a reface memoria, de a-și avertiza semenii că fără memorie viața nu poate fi concepută. „Obsedantul deceniu” nu este doar o simplă temă literară, o poartă de restabilire a adevărului istoric, ci o încercare de recuperare, de investire cu sens a propriei biografii. Raportul Creator, Creație și Creatură este imuabil, definind o osmoză perfectă:

„Am scris câteva romane și în același timp *m-am scris*. Creația a jucat rolul de formator și întemeietor pentru Creator. Nu pot să-mi analizez existența separat de cărți. Viața mea au fost romanele și îmi număr vârsta în funcție de romanele scrise și anii când au fost publicate.”¹⁰

Nedelcovici evoluează și din punct de vedere al alegerii temelor: stagnarea i-ar produce un dezechilibru interior și o moarte spirituală, pe care nu și le dorește: „Nu pot să rămân «ancorat» în aceleași teme literare și nici nu vreau să mă repet. Mă plictisesc și ar deveni obositor. [...]”¹¹

Temele pe care le-a abordat Nedelcovici după ce a scăpat de obsesia Istoriei sunt: căutarea adevărului, moartea, utopia, iubirea, demonismul interior, sacralul, umorul. La acestea se mai adaugă politicul, teologia, filozofia (moartea, erosul), imaginea. Tema copilăriei și a adolescenței lipsește din creația literată a autorului, motivația literară a lui Bujor Nedelcovici fiind următoarea: „N-am putut să scriu despre copilăria mea deoarece a fost o împletire de amărăciuni și bucurii. Dar în special ... am refuzat moda literară.”¹²

Personaje notabile din creația literară a lui Bujor Nedelcovici sunt: Irina și Andrei Arghir din romanul *Somnul vameșului*, Doamna Rujinski din romanul *Ultimii*, Theo, Albini, Puștiul din romanul *Zile de nisip*, Danyel Raynal din romanul *Al doilea mesager*, Maria și Iosif din romanul *Dimineața unui miracol*, Vlad Antohie și Ana din romanul *Îmblânzitorul de lupi*, Guy și Céline din romanul *Provocatorul*, Pascal din romanul *Jurnalul unui cântăreț de jazz*. Fiecare dintre aceste personaje reprezintă o voce puternică a autorului, care-și înnobilează personajele cu gândurile sale, cu temerile și frustrările sale cauzate de contextul socioeconomic în care a trăit. Personajele lui Bujor Nedelcovici sunt exponențiale, fiecare reprezintă un simbol biblic,

¹⁰ *Ibidem*, p. 404.

¹¹ *Ibidem*, p. 405.

¹² *Idem*, *Cine sunteți, Bujor Nedelcovici? Bujor Nedelcovici în dialog cu Sergiu Grigore*, Ed. cit., p. 108.

o idee, o temă. Acestea se pot încadra în tipologii, dintre care amintim: Intelectualul lucid, Justițiarul, Inadaptatul, Provocatorul, Le métèque, Revoltatul, adică personaje-îngeri (personaje biblice –Iosif și Maria din *Dimineața unui miracol*) și personaje-demoni.

În romanul *Ultimii* autorul a analizat decadența unei lumi care fusese distrusă de tăvălugul nemilos și barbar al istoriei (comunismul). Doamnă Rujinski (reprezentanta burgheziei care și-a trăit viața după propriile principii, simbolul unei categorii de oameni aproape dispărută) întruchipează toată tragedia unei familii care era obligată să trăiască la subsolul unei case, dar și în subsolul unei societăți care îi condamnase pentru simplul fapt că se născuseră într-o altă clasă decât cea care trebuia –iluzoriu- să conducă noua societate. De asemenea, Doamna Rujinski este o supraviețuitoare a lumii de dinaintea comunismului și faptul că această lume este obligată - forțată - să dispară reiese din întreaga atmosferă a romanului, impregnată de moarte la nivel superficial și la nivel profund. Doamna Rujinski se resemnează pentru că este conștientă că aparține unei „generații programate să fie ucisă” și care nu mai poate rezista și lupta nici fizic și nici moral. În acest roman apare tema „vinovatului fără vină” (inocentul culpabil)- „le bouc émissaire” reprezentat prin Iov, adică prin Petran Poștașul (imaginea țăranului dezrădăcinat). De asemenea, romanul *Ultimii* prezintă lumea celor excluși din societate și care trăiesc prin subsoluri, alături de un tânăr straniu, Cristu, inadaptatul și interiorizatul, studentul bătrân de treizeci de ani (are aceeași biografie ca a autorului: învățătoarea din clasa întâi i-a spus să se retragă, deoarece nu poate învăța, a fost copil de biserică, tatăl a fost arestat din cauza unor vorbe, fapt pentru care Cristu dat afară de la facultate, s-a angajat la Uzina Electrică pe post de achizitor de materiale, citea multe cărți) sau de poștașul Petran, care anunța încă de atunci „mesagerul” (cel care aduce vești, scrisori și care face legătura cu lumea exterioară) care va fi reluat în romanul *Al doilea mesager*, „Suntem prea oboșiți! Suntem *ultimii* și trebuie să înțelegem această realitate așa cum trebuie să crezi că ne iubim șoarecii care au vârsta noastră.”¹³ Legătura dintre romane și existența autorului este totală, literatura are rol izbăvitor în viața sa, este îngerul său păzitor. Misterul personajului Petran se regăsește și la Vlad Antohie, din romanul *Îmblânzitorul de lupi*, dar și la Ian din opera *Cartea lui Ian Înțeleptul, apostolul din Golful Îndepărtat*.

„Generația ucisă” este reprezentată în romanul *Somnul vameșului* și de tatăl lui Iustin Arghir, însă el, deși pedepsit pentru o culpă a generației, își propune să reziste, să nu colaboreze cu puterea. În vremea aceea, a protesta echivala cu sacrificiul de sine, a rezista era tot ce se putea face. Iustin reușește acest lucru. Dincolo de parcursul inițiativ al lui Iustin Arghir, se poate găsi o întreagă epopee dedicată micii burghezii românești prin evocările rudelor lui Iustin care refac o adevărată istorie și o galerie de portrete; bătrânii sunt personajele cele mai reușite din roman. Sunt evocate scene din viața interbelică și este o lume normală și chiar frumoasă prin căldura și iubirea redată. Prin contrast, „prezentul comunist” este ostil și chiar „ciudat” pentru cei care nu l-au cunoscut. Relațiile dintre oameni sunt reci, artificiale, fără bucurie și iubire. „Generația ucisă” este generația părinților și rudelor lui Iustin Arghir.

Pe lângă tema revoltei, tema care determină structura cărții este cea a moștenirii morale. Iustin Arghir este purtătorul însemnelor străbunilor săi, iar datoria sa este de a restabili adevărul. Arborele genealogic al lui Iustin Arghir este complex: din partea mamei provine din familia Orleanu, formată din: Ștefan (tatăl), Olimpia (mama), Bogdan, Emilia, Verona și Irina (copiii) și Liz (fiica numai după tată), familie cu origini sociale diferite: Ștefan se trage dintr-o familie de crescători de cai, proprietari ai unei crescătorii prin Dobrogea, iar Olimpia este fiica unui boier scăpătat. Cea care a trasat regulile în familie este Olimpia. Ea a adus în casa Orleanu obiceiurile și manierele care i-au făcut „să nu mai semene cu cei

¹³ *Idem, Opere complete 2*, Editura Allfa, București, 2005, p. 373.

proveniți din familia unui fost vânzător de unelte agricole.”¹⁴ Emilia s-a căsătorit cu Nicolae Hălmăgeanu, un inginer petrolist cu doctorat luat la Viena, specializare chimie, Verona s-a măritat cu profesorul de biologie Matei Rucăreanu, care a fost prizonier în Rusia, Bogdan Orleanu a fost ucis împreună cu tatăl său de legionari, camarazii lui Bogdan, Irina, mama lui Iustin, după divorțul de Andrei Arghir s-a recăsătorit cu Ion Morțun (Chiaburul), care a fost arestat pentru că și-a vândut surplusul de grâne la piață. Din partea tatălui, se trage din familia Locotenentului Ion Arghir. Aceasta era formată din: Ion și Teodora (părinții), Andrei, George, Ana, Catinca, Maria, Elvira (copiii). Andrei și Irina au avut doi copii: Iustin și Alexandru. După divorțul părinților, Alexandru a rămas cu Andrei (tatăl), iar Iustin cu Irina (mama). Catinca s-a căsătorit cu inginerul Scriban, politician reductabil, rezident de Prut, rezident al ținutului Bucegi și al Capitalei, executat în '46. Ana a rămas nemăritată, a fost infirmieră la Crucea Roșie, Maria, pictorița, s-a căsătorit cu doctorul Albert, iar Elvira cu Rășcanu. George, comunistul, inițial profesor, a fost dat afară din învățământ și a ajuns bibliotecar după ce s-a întors din Rusia. Tatăl lui Iustin, Andrei, a luptat în Primul Război Mondial la Oituz și Robănești, fiind ofițer de carieră, urmașul Colonelului Ion Arghir. A fost arestat pentru agitație împotriva statului, condamnat, trimis să muncească în Deltă la stuf doi ani, în condiții mizere, la Colonia de deținuți politici, iar după doi ani după ce a fost eliberat din pușcărie a murit.

Doamna Rujinski din romanul *Ultimii* este ipostaziată în romanul *Fără vâsle* de Ana, fiica cea mare a lui Ion Arghir, care a trebuit să-și sacrifice fericirea pentru bucuria și fericirea rudelor sale: „De Ana mi-e milă, e cea mai bună, cea mai dreaptă și cinstită. Ea va pieri...”¹⁵

Tema revoltei abordată de scriitor este motivată de prezența personajului nonconformist, inadaptatul Iustin Arghir, care își dorește o existență adevărată. Demersul său existențial este guvernat de ideea corectitudinii atitudinii sale, de concluzia că de fapt Istoria este reprezentată de fiecare om, care scrie Istoria și că nimeni nu are dreptul să măsluiască adevărul.

Personajul Iustin Arghir se întoarce în trecut, deoarece dorește să se vindece prin cunoaștere. Iustin Arghir este de fapt Bujor Nedelcovici, care realizează aceeași călătorie interioară, de reconstrucție a trecutului „pentru că vreau să mă *regândesc*, să mă *restructurez*, să mă *vindec* prin cunoaștere. *Omul nu există decât pentru a se depăși...*”¹⁶ De asemenea, Iustin Arghir este personajul care unifică toate planurile, perspectivele, timpurile personaj emblematic în pleiada nedelcoviciană, alter-ego al autorului, personajul care interpretează rolul „vinovatului fără vină”, având „povara” de a parcurge drumul regăsirii unicității ca individ. Acesta fusese dat afară din Baroul de avocați pentru că tatăl său Andrei Arghir fusese arestat și condamnat pentru agitație împotriva statului, conform articolului 209 din Codul Penal. Nemaiputând lucra ca avocat, prestează munci sub nivelul pregătirii sale: șofer pe șantier, fiind angajat apoi la Baza de transporturi, administrator de bloc, muncitor la fabrica de nasturi, etc. Există similitudini între biografia autorului și trilogia *Somnul vameșului*, deși Bujor Nedelcovici este de părere că romanele sale nu transfigurează propria biografie. Totuși, se pot constata asemănările referitoare la: originile paterne, familia Arghir, reprezentantă a micii burghezii și cele materne, familia Ștefan Orleanu-Fier, exponentă a negustorimii, divorțul părinților, moștenirea vinei părintești, arestarea și condamnarea tatălui, apărarea acestuia de către avocatul Nichifor. Primele două romane îl prezintă pe Iustin Arghir căutând argumente ale nevinovăției sale din trecut, iar al treilea îl plasează în planul prezent în postura de judecător și de notar. Expozeul său spiritual a pornit din trecut (cunoașterea familiei) spre prezent (cunoașterea ființei sale)

¹⁴ *Idem, Opere complete 4*, Editura Allfa, București, 2007, p. 103.

¹⁵ *Ibidem*, p. 210.

¹⁶ *Idem, Opere complete 5, Ed. cit.*, p. 108.

Ineditul romanului *Zile de nisip* constă și în crearea unei impresii de fals jurnal, ce urmărește în *Cartea întâi* evenimentele din zilele de 27 august (capitolul 1), 29 august, dimineața (capitolul 2), 29 august, după-amiaza (capitolul 3), 29 august, seara (capitolul 4), 30 august, dimineața (capitolul 5), 30 august, amiază (capitolul 6), 30 august, ora 16 (capitolele 7-15), în *Cartea a doua*, întâmplările din 29 august, dimineața (capitolul 16), 30 august, noaptea (capitolul 17), 30 august, la amiază (capitolul 18), 30 august, după-amiaza (capitolele 19- 20), iar în *Cartea a treia*, se prezintă alert capitolele 21-32. *Cartea întâi* și *Cartea a doua* au rolul de a evidenția detaliat întâmplarea nefericită prin care au trecut Theodor Hristea și Cristina, și consecințele acesteia, iar *Cartea a treia*, transformarea lui Theodor Hristea.

Tânărul tâmplar Vasile Mihăilescu (Puștiul) – învinuit pe nedrept că ar fi furat niște lucruri de pe plajă- îl ucide pe acuzatorul abuziv și injust, Theodor Hristea, care reprezenta simbolic puterea. Romanul are ca idee de bază pedepsirea asupritorului (Th. Hristea) care semnifică abuzul de putere. Puștiul se apără cu îndârjire, dar în cele din urmă cedează și recunoaște formal furtul. Este arestat, apoi eliberat, dar Hristea îl hărțuiește în continuare și, în cele din urmă, Puștiul îl omoară. Doctorul Hristea reprezintă Puterea, iar Puștiul, cel care trebuie să se supună Puterii: raportul dintre oprimator și oprimat, stăpân și supus, acuzator și acuzat. În roman apare „tema vinovatului nevinovat” impregnată de revoltă.

Creația *Dimineața unui miracol* face legături cu romanul *Cartea lui Ian Înțeleptul* (conceptul de carte în carte), deoarece cartea scrisă de Iosif Rabovski (care reprezintă tipul scriitorului), *Ilustrații pentru un roman neterminat*, și trimisă Mariei prin Erasm Comet conține personaje (de exemplu, Bunicazâna, DS- Laslo Literatorul, Ian Înțeleptul-Iosif Prorocul), replici și întâmplări (din Palierul 12, discuția dintre Hélène și DS), motouri¹⁷ care apar în romanul mai sus-menționat. Pânza de păianjen unește romanele prin intermediul unui fir invizibil narativ cu rol de a configura o operă totală. Romanul lui Iosif îi este dedicat Mariei de un scriitor consacrat total artei sale: „El trăiește-scriind sau scrie-trăind, dar niciodată nu scrie «numai» ce trăiește ... încearcă să afle câteva taine din «marea taină» a vieții lui, poate a mea, a celor din jur și în special a cărții.”¹⁸ Personajul principal din romanul lui Iosif este tot Maria (romanul este puntea de legătură între cei doi iubiți prin care Iosif îi transmite Mariei semnul său), doar că aceasta este tipul femeii revoltate, puternice, antipodul Mariei din romanul *Dimineața unui miracol*. Tehnica utilizată de Nedelcovici este roman în roman, odată cu evidențierea dramelor Mariei din romanul *Dimineața unui miracol* ni se prezintă și dramele Mariei din romanul lui Iosif. Pe măsură ce Maria din romanul *Dimineața unui miracol* are mai multe neliniști, Maria din romanul lui Iosif se arată mult mai puternică datorită experiențelor crunte prin care a trecut. Maria interpretează semnul din cartea lui Iosif ca o referire la propria persoană, la sinele ei, pe care ea singură trebuie să-l cucerească. Astfel, tot parcursul său din acest roman este de fapt o călătorie interioară pentru a se elibera de lacătele ferecate, pentru găsirea grației, a iluminării, a revelației, adică... a începutului. Asemenea lui Ulise care l-a vindecat pe Telephus trimițându-i puțin praf de rugină de pe lancea cu care Ahile l-a rănit pe Telephus, și Iosif îi trimite Mariei o carte pentru a o tămădui, deoarece vindecarea se datorează celui care a rănit.

Romanul se bazează pe mitul Zeiței Ishtar care a coborât în Infern, în Țara-fără-întoarcere, pentru a-l salva pe iubitul ei, Zeul Tammuz, aflat în captivitatea Stăpânei Infernului, Ereshkigal. Același traseu inițiativ, coborârea în Infern, îl parcure și Maria (când a plecat la Paris să-și găsească iubitul și a experimentat moartea psihică), dar nu pentru salvarea iubitelui său, ci pentru salvarea iubirii lor, deoarece coborârea în Infern (și

¹⁷ „Je fus séduit et séducteur, trompé et trompeur” (Sfântul Augustin), p. 438, *Opere complete 1; Opere complete 3*, p. 431.

¹⁸ *Idem*, *Opere complete 1*, Editura Allfa, București, 2005, p. 306.

pedepsirea ei cu bolile desprinderii) este sinonimă cu moartea (pe care o resimte în cei trei ani de când l-a părăsit pe Iosif), iar revenirea la suprafață (după reclusiunea voluntară de la spital și de la mănăstire) determină renașterea, adică primirea unei noi identități prin botezul iubirii și deschiderea lacătelor vieții, ce aparțin trupului, minții (la spital) și sufletului (la mănăstirea Ghighiu, la maica stareță Epiharia, aproape cinci luni). Toate aceste lacăte reprezintă bolile de care trebuie să se vindece pentru a-și regăsi drumul. Parcurgerea labirintului interior presărat de amintiri, dureri, întrebări și suferințe echivalează cu trecerea celor șapte porți ale inițierii, pe care Zeița Ishtar/ Maria este obligată să le depășească prin cedarea obiectelor sale personale. După conceptul că tot ce nu o doboară, o întărește, așa și Maria își asumă drumul, care este pentru ea o cruce pe care trebuie să o ducă singură pentru a se putea salva. Maria poate fi asemănată cu Iov din mitul biblic, pătimirea celor doi nu este o pedeapsă, ci o cale către cunoașterea de sine, înțelepciune și purificare. Suferința reprezintă doar o cale de a descoperi sacrul din interiorul personajului și din lumea înconjurătoare.

Laitmotivul romanului *Al doilea mesager* se regăsește în perechea memorie (echivalenta umanizării și a vieții) și uitare (care determină dezumanizarea și pierderea vieții). Inițial, Danyel este promotorul memoriei (venit din afara insulei, este revoltatul care așteaptă ca și ceilalți prieteni să lupte în numele memoriei), după care, anihilat de forțe exterioare lui, se va afla în tărâmul uitării angrenat de ideoterapie.

Se poate constata similitudine între traseul existențial al lui Bujor Nedelcovici și personajul Danyel Raynaud: autorul a fost supus la aceleași presiuni: discuții la Uniunea Scriitorilor și obligația de a-și da demisia din funcțiile pe care le avea, convocări la secretarul de partid al municipiului București, convocări la Securitate, a fost urmărit pe stradă, i-a fost ascultat telefonul, i s-a deschis corespondența, a avut informatori pe urma lui, i s-a interzis să aibă un pașaport și să călătorească în străinătate, nu i s-a permis să-și publice volumul de nuvele *Oratoriu pentru imprudență*, a fost lipsit de resursele materiale necesare existenței (a trebuit să-și vândă lucrurile din casă). Într-un cuvânt, presiuni, tergiversări, amenințări, încercarea de a-i distruge liniștea interioară și capacitatea de rezistență. Asemănarea dintre destinul personajului din roman și destinul scriitorului este concludentă, din nou apărând ideea de predestinare prin intermediul creației.

Romanul *Al doilea mesager* este o confesiune al cărei scop este eliberarea scriitorului de toate amărăciunile și de angoasele sufletești.

Dezumanizarea lui Danyel R. (din romanul *Al doilea mesager*) este rezultatul unui sistem care poate să distrugă un om. Hannah Arendt (în lucrarea *Originile totalitarismului*) este de părere că un „om are o rezistență limitată”. În acest roman, interesul autorului a fost să prezinte revolta, dar și îngenuncherea unui scriitor, până unde coboară și dacă mai are o șansă. Am putea spune că șansa protagonistului este reprezentată de tânărul Grégoire, care are posibilitatea (prin eliberare) de a părăsi insula: „*Poți să pleci din insula aceasta.*” Astfel, Danyel R. devenit un îmblânzit, un duplicitar (îi scria articolele dictatorului) nu s-a distrus total. Credința autorului este că „dacă ai ceva uman în tine, măcar o particulă, dacă măcar un neuron rămâne intact, se reface întreaga structură putrezită.”¹⁹

Putem concluziona că autorul rămâne mereu un optimist în operele sale, salvarea vine întotdeauna din noi, aflându-se în noi. Portița de salvare a fiecărui personaj al lui Nedelcovici vine din interiorul lui, el trebuie să-și dorească eliberarea, chiar dacă exteriorul se împotrivesc. Grégoire este o prelungire a lui Danyel R., simbolul tânărului care a trăit, a văzut, a simțit și a cunoscut multe și acum are o șansă de a se elibera prin revoltă. Deși Bujor Nedelcovici este un om sceptic, pesimist, **în literatură lasă întotdeauna o portiță de scăpare, de salvare.**

¹⁹ *Idem, Opere complete 7, Ed. cit., p. 450.*

Romanul *Îmblânzitorul de lupi* este o creație scrisă cu „dinții încleștați”. Misterul și surpriza se păstrează până la sfârșit, fiind poate romanul cel mai îndrăzneț scris până acum, ce cultivă tema Răului involuntar: accidentul, crima. Protagonistul Vlad Antohie, păstorul de suflete, este purtătorul unei forțe negative inconștiente, demonice (Răul), dar în același timp „se mântuiește” încercând să dobândească Binele prin vindecarea fiului său Alex. Mântuirea este posibilă prin trecerea mai multor probe inițiatice: prima probă este cea a vindecării fizice și spirituale, apoi a reculegerii și reclusiunii în mijlocul pădurii- loc al reconstituirii matricei originare- pentru ca la final să se producă iluminarea și echilibrul. Pădurea este, de asemenea simbolul Corabiei lui Noe, locul unde exilații își caută mântuirea și liniștea interioară. Comunitatea formată indirect de Vlad Antohie își caută originile în acest spațiu-matrice pentru a-și putea continua responsabil existența în această lume-furtună.

Legătura dintre romanele lui Bujor Nedelcovici se realizează simplu prin intermediul personajelor, care au aceleași trăsături de caracter: de exemplu, atât lui Guy din *Provocatorul*, cât și lui Vlad din *Îmblânzitorul de lupi* le place să râdă. Maria din *Dimineața unui miracol* și Vlad din *Îmblânzitorul de lupi* au trecut prin Infern pentru a renaște din propria combustie. Apare și în acest roman briceagul cu rol de simbol, ca leitmotiv al posibilității de eliberare voită și conștientă realizată chiar de propria persoană.

Îmblânzitorul de lupi conține multe niveluri de analiză, fiind un roman complex, cu simboluri și mistere. Această creație poate fi încadrată în categoria romanului-eseu sau a romanului-metafizic. Romanul surprinde pas cu pas modalitatea refugiaților de a-și reconstrui matricea pierdută, formată din pământul natal, casa, limba și biserica, într-un loc din pădurile Elveției. Această chemare a sângelui este cu atât mai febrilă cu cât suferința și sacrificiul sunt mai mari, deoarece identitatea și liniștea sufletească se regăsesc întotdeauna în spațiul pe care-l numești invariabil *acasă*. Misterul stă la baza romanului: întrebările noastre după lecturarea atentă a operei sunt următoarele: De când a intrat Ana în viața lui Vlad?; Ce s-a întâmplat cu soția lui Vlad, Irene? (se menționează că a revenit în țară, deoarece nu a suportat exilul), a murit, au divorțat?; De cât timp a părăsit-o Vlad pe Ana?, Dispariția lui de la finalul romanului prin sacrificarea propriei ființe este ultima ofrandă adusă Dumnezeirii pentru viața Irenei?

Vlad Antohie este personajul cel mai misterios dintre toate personajele din romanele lui Bujor Nedelcovici. Vlad a simțit în el o forță satanică ce avea puterea de a ucide, dar fără o intenție criminală premeditată: un fel de răzbunare involuntară față de toate umilințele și injustițiile pe care a fost obligat să le suporte („Răul este partea animalică din ființă ce nu se supune voinței și spiritului” – Sf. Augustin), Vlad ajunge până acolo, încât are senzația că boala copilului său, Alex, i se datorează tot lui. Și atunci, Ana, soția, încearcă să afle o explicație: „Poate este puterea malefică a trecutului pe care o purtăm fără să știm în noi, o acțiune fatală, distructivă și demonică asupra prezentului.”²⁰

Protagonistul operei *Cartea lui Ian Înțeleptul, apostolul din golful îndepărtat* nu are o identitate clară, personajele care iau contact cu el având dificultăți în a-i pronunța numele. El este deținutul eliberat din pușcăriile comuniste, care revine ca un Ulise modern în sânul familiei (refugiată în Franța), după ce a trăit o experiență interioară de durată. Acomodarea la viața de familie se realizează treptat, dar dificil, deoarece în el s-a produs o mutație de conștiință din cauza traumelor îndurate atât în pușcărie, lagăre, cât și în singurătatea voluntară sau involuntară pe care o trăiește ca pe un fapt asumat.

Romanul evidențiază mitul christic, protagonistul fiind considerat inițial Mesia, un Hristos modern, de cei din golful îndepărtat, despre care se spune că ar fi venit pe un asin, pentru ca la urmă colonii să se revolte împotriva celui care i-a ghidat spre un mod de existență centrat pe supunere și obediență. Motivul anghilei apare și în acest roman (leitmotiv al

²⁰ *Idem, Opere complete 3, Editura Allfa, București, 2006, p. 111.*

creației lui Nedelcovici), protagonistul identificându-se cu acest pește care străbate mii de kilometri pentru a-și depune icrele în Marea Sargaseilor și care, din cauza efortului depus de-a lungul drumului, se transformă într-un monstru, își depune icrele, după care moare. Același traseu îl are și protagonistul nostru, se simte bolnav, obosit, dezumanizat, după detenția trăită în închisorile comuniste, iar sentimentul dominant pe care-l resimte este neputința de a se adapta timpului și lumii moderne, adică se simte mort psihic.

Creația nedelcoviciană *Provocatorul* posedă o viziune modernă, ironică, detașată și plină de umor, ce are ca scop analiza critică și lucidă a realității social-politice din Franța, pentru a furniza răspunsuri la întrebările și nedumeririle individului sau enigmele general umane. Scrierea reprezintă un strigăt de revoltă, o revanșă a autorului Bujor Nedelcovici care și-a găsit izbăvirea literară în exil, s-a regăsit pe sine și a început să se simtă bine într-o cultură ce l-a adoptat în totalitate. Mai mult, personajele create au pus stăpânire pe gândirea creatorului lor, astfel încât i-au ghidat degetele pe tastatura calculatorului pentru a le scrie povestea. Lipsa oricăror granițe determină atât eliberarea autorului (de toate opreliștile ce-l motivau în trecut să scrie, scrisul ca o datorie a condiției sale de scriitor), cât și destinderea personajelor.

Deși Céline este naratorul-personaj, totuși se află în plan secund, planul principal avându-l ca protagonist pe Guy. El este primul personaj din romanele lui Bujor Nedelcovici care știe să râdă și să aibă măsura exactă a evenimentelor, adică să nu ia nimic – sau aproape nimic – în tragic. Începând cu acest roman se observă detașarea autorului de trecut. Nedelcovici abordează câteva teme grave de care nu a îndrăznit să se apropie decât după trecerea mai multor ani și după ce a scris unele cărți care l-au inițiat în abordarea acestor teme: ludicul, iubirea și moartea. Acest roman ludic poate fi considerat și creație totală, deoarece își propune să radiografieze prin intermediul jocului lumea. Jocul este singura alternativă a suportabilității vieții și a destinului. Viața este văzută de protagonist ca un joc, muzică și sex. Guy este nonconformistul, iconoclastul, provocatorul, clovnul, paiața, saltimbancul, „actorul pe scena lumii”. Tema iubirii a apărut în romanele *Dimineața unui miracol* și în *Îmblânzitorul de lupi*. Moartea poate fi găsită în mai toate romanele lui Bujor Nedelcovici.

În opera literară *Provocatorul* acțiunea se petrece în Franța, cu personaje franceze și cu o problematică specifică în actualitatea de la Paris. Povestea de iubire dintre Guy și Céline nu are granițe, începe la Paris, primăvara, cu magnoliile înflorite, continuă la Montréal, San Francisco, Mexic și revine la Paris, tot primăvara, cu parfumul primilor ghiocei și albăstrele, sugerând cercul existențial. Guy este un bărbat matur, fost jurnalist în războiul din Algeria, actual actor și pianist de jazz. Arta l-a salvat de manipulare, de deșertăciune și l-a transformat într-un saltimbanc, un clovn care se joacă cu viața, în sensul bun al cuvântului. Guy se îndrăgostește de Céline, o tânără care a făcut studii de cinematografie la Los Angeles. Între ei se naște o relație sufletească, în special erotică, în sensul descoperirii iubirii fizice, senzuale. Céline este scenaristă, fiind preocupată să scrie un scenariu despre însuși partenerul ei, chiar dacă își dă seama că nu izbuteste. La sfârșit, cartea sugerează că personajul feminin reușește prin chiar viața lui să scrie acest scenariu: banal, prost, dar uneori viața este atât de stupidă încât acest „scenariu” îl realizăm inconștient. Prin intermediul romanului *Provocatorul*, Bujor Nedelcovici demonstrează că și el este un provocator al scrisului, un autor lipsit de prejudecăți, care se folosește de libertatea de a scrie fără limite, nu mai este exilatul, ci Provocatorul care se bucură de libertatea totală.

Jurnalul unui cântăreț de jazz (2013) corespunde ultimei etape de creație romanescă, ce reprezintă desprinderea de istorie a autorului. Jurnalul este atipic, deoarece nu reprezintă un jurnal intim propriu-zis în care se consemnează zilnic sau aproape zilnic, întâmplările și preocupările diaristului, ci este o formă de a evidenția rememorările unui personaj care dacă ar fi fost scriitor, ar fi realizat o autentică scriere memorialistică. Confesiunea protagonistului

bazată de decizia scrierii jurnalului relevă o confruntare interioară între rațiune și simțire, denotă autenticitate, ironie și autoironie, sarcasm și parodie a unui eu care se reflectă și se autorefectă, se scrie și se rescrie (trăsături ale postmodernismului). Pascale este tipul omului retras, modest și tăcut, căruia i-a lipsit orgoliul, ambiția și prestația, un cântăreț de jazz ratat care se ascunde în jocul orbirii și al pierderii memoriei.

Strânsa legătură om –animal, reprezentată de Pascale-Bill, pisica, exprimă încă o critică a lumii contemporane, imorale, artificiale, superficiale, care și-a uitat voita originile. Incapacitatea lui Pascale de a socializa cu oamenii din jurul său denotă lipsa de încredere în tot ce aparține umanului. Pascal este tipul omului retras, nesociabil, taciturn, prudent, rezervat, care fuge de lumea reală cu ajutorul muzicii și totuși, rebel, anarhist, activ, revoltat, protestatar, trăind senzația că provoacă răul (ca Vlad, din *Îmblânzitorul de lupi*). Această *coincidentia oppositorum* este simbolul destinului său: în tinerețe revoltat, angrenat în istorie, ca la maturitate să uziteze starea de detașare pentru confortul său emoțional. Istoricul său familial cuprinde o soție de care a divorțat și un fiu Olivier, în prezent student la Facultatea de Drept și Finanțe-Gestiune din Sorbona, un tată, inițial evidențiat ca profesor de istorie și filozofie, după care memoria lui Pascal îi relevă profesia de medic (ambiguitatea este o caracteristică a stilului nedelcovician), cu un trecut comunist, trimis în funcții de răspundere în țările din Est, dispărut într-o zi fără să mai fie găsit de familie și o mamă, profesoară de pian, care se certa tot timpul cu tatăl lui și care i-a dezvoltat fiului gustul muzical. Istoricul medical relevă o internare de câteva luni la spitalul de nebuni și o operație de toracoplastie, i s-a tăiat jumătate din plămânul stâng, după care nu a mai putut cânta la trompetă, singura lui posibilitate de a face muzică fiind pianul. Istoricul profesional este complex: a urmat Conservatorul, a abandonat muzica simfonică și a studiat jazzul, a făcut parte din Orchestra Simfonică a Radioului, a fost membru al Societății Autorilor și Compozitorilor, cântăreț la trompetă și pian cu multe turnee internaționale la activ, iar în planul prezentului cântărețul ratat care mai este ajutat de prietenii lui să cânte pe la baruri sau spectacole.

Romanul *Jurnalului unui cântăreț de jazz* este cântecul de lebadă al lui Bujor Nedelcovici, care radiografiază existența unui personaj surprins într-o perioadă de solitudine asumată. Liniștea, echilibrul, ordinea se regăsesc după ce se parcurg probele existențiale: revolta, detașarea și înțelegerea.

Tema piesei de teatru *Noaptea de solstițiu* este relația individului cu Revoluția, Istoria și Timpul. Această temă se materializează și prin inserția celor trei balerine (indicație scenică), îmbrăcate în costume colorate, care reflectă cele trei idei-sinteză: Revoluția, Istoria și Timpul. Singurul care rămâne în viață este Theo, dramaturgul sugerând ideea că vinovatul trebuie să trăiască pentru a-și simți pedeapsa mai mare.

Opera lui Bujor Nedelcovici nu reprezintă o biografie indirectă a autorului lor, deși acesta se află în fiecare dintre personajele cărții. Literatura are rol izbăvitor în viața prozatorului, existând o relație interdependentă (putem spune, chiar androgenă) între romanele sale și existența autorului.

În loc de încheiere, am dori să evidențiem importanța operei lui Bujor Nedelcovici pentru valorizarea trecutului, pentru promovarea culturii române și a celei universale, pentru stabilirea legăturii Istorie-Creator și Creație. Menirea operei literare și a consemnărilor zilnice este dincolo de orice ambiguitate: de a înregistra obiectiv evenimentele, pentru a înlesni rememorarea lor, de a fotografia figuri, evenimente, istorii, dar și de a sincroniza cultura română cu cea universală. Istoria și Exilul au schimbat modalitatea de creație a scriitorului Bujor Nedelcovici. Întreaga sa operă a izvorât ca o datorie morală a omului de cultură Bujor Nedelcovici, al cărui obiectiv a fost eliberarea literaturii române de canoanele regimului totalitar, radiografierea autentică a exilului românesc în vederea cunoașterii obiective a istoriei poporului român. Istoria/realitatea dirijează existența și opera scriitorului spre

cunoașterea de sine, element central al universului nedelcovician. După cum s-a putut constata, Bujor Nedelcovici a fost pentru regimul comunist un scriitor neagreat, iconoclast, deoarece nu s-a supus aparatului de stat și nu și-a modelat creația în funcție de solicitările cenzurii. Din dorința de a fi liber, autorul și-a asumat un exil interior prin care s-a format ca scriitor autentic. Poziția lui de martor angajat în serviciul istoriei i-a determinat parcursul literar. El este scriitorul care s-a afirmat și în țara de adopție, reușind să-și facă un loc sigur în cultura țării gazdă ca scriitor de limbă franceză. Opera constituie un veritabil poem al Libertății de expresie, deoarece Adevărul pe care îl degajă este în consonanță cu setea de cunoaștere a omului contemporan. Sinceritatea cu care autorul și-a consemnat gândurile, evenimentele pe care le-a trăit sau la care a fost martor exprimă, de fapt, calea prin care Bujor Nedelcovici își propune să ajungă în sufletele posterității pentru ca aceasta să nu-și uite trecutul. Exilul, trăit, analizat și asumat, probă a Infernului, condiție a inițierii și a cunoașterii lumii și de sine, reprezintă una dintre temele des abordate de Nedelcovici, tocmai pentru că izvorăște din existența scriitorului. Fiind perceput ca o probă a rezistenței, o etapă limită a ființei umane, aflată pe traseul devenirii, al formării sale spirituale, exilul este abordat atât în mod direct în articole, cât și indirect în opera de ficțiune. Exilul a fost marea șansă a scriitorului Bujor Nedelcovici, fiind sursa lui permanentă de inspirație. Majoritatea romanelor nedelcoviciene dezvoltă această temă (intitulată tema „vinovatului fără vină”), fiecare personaj fiind un Ulise care dorește/ sau poate nu mai dorește să se întoarcă la Ithaca. Realitatea se întrepătrunde cu ficțiunea, dublul lui Bujor Nedelcovici (realitate) este Vlad Antohie (din romanul *Îmblânzitorul de lupi*) care exprimă drama exilului și a exilatului în căutarea propriei identități. Cu fiecare roman, Bujor Nedelcovici își spune povestea vieții, suferințele, deziluziile, speranțele. Ficțiunea este modalitatea lui de a-și dezvălui sinele, din punct de vedere terapeutic realizându-se o extindere a gradului de conștientizare și de înțelegere a lumii sale interioare pentru a putea da sens evenimentelor pe care le-a trăit. Scrisul cu valoare terapeutică îl are în prim-plan pe Bujor Nedelcovici, aflat într-o misiune asumată de a ajunge la adevăr. Și ce poate fi mai la îndemână pentru un scriitor decât propria vocație, aceea a scrisului. Bujor Nedelcovici s-a înarmat cu răbdarea lui Iov pentru a-și duce la bun sfârșit obligația morală.

Bujor Nedelcovici este prozatorul, dramaturgul, diaristul, teoreticianul, eseistul, publicistul, omul de atitudine, scenaristul, fotograf, adică spiritul caleidoscopic, care se autocaracterizează ca fiind

„inactual, atemporal, inadecvat, inadaptat, iconoclast, introvertit, un «eretic neîmblânzit» ... un tăcut, un ursuz, un taciturn ... am multe defecte, foarte multe, nu am certitudini, cu excepția unor piloni de rezistență sufletească și mentală, în rest ... totul se mișcă, totul este efemer și se poate prăbuși sau înălța de la o zi la alta.”²¹

În concluzie, prin evidențierea acestor laturi creative ale lui Bujor Nedelcovici suntem de părere că fiecare carte, articol, lucrare ce poartă semnătura autorului dezvăluie imaginea unui scriitor angrenat în misiunea de a revela ororile trecutului. Exilul a contribuit la desăvârșirea crezului artistic al autorului și i-a îmbunătățit creația, fiind, de fapt, asceza de care a avut nevoie scriitorul pentru a realiza o operă de calitate. Scopul lui este de a face cunoscute Durerea, Suferința, Nedreptatea, prin care a trecut poporul român în timpul perioadei comuniste, dar și Superficialitatea și Neadevărul din perioada postcomunistă. Eliberarea totală a scriitorului de traumele trecutului s-a produs în exil odată cu reinventarea într-o altă țară, altă lume, altă perioadă. Ieșirea din fântână echivalează cu ieșirea din exil, momentul în care scriitorul a realizat că metanoia s-a produs, iar înstrăinarea, limitarea, marginalizarea, nu

²¹ *Idem, Cine sunteți, Bujor Nedelcovici? Bujor Nedelcovici în dialog cu Sergiu Grigore, Ed. cit., p. 148.*

mai sunt percepute ca factori de revoltă, ci ca o binecuvântare care i-au adus eliberarea și libertatea ființei sale. Expresia „Spune-mi ce risc ți-ai asumat, ca să pot să-ți spun cine ești”, poate fi interpretată astfel: Bujor Nedelcovici a riscat totul în numele adevărului pentru a renaște liber, cu o profundă cunoaștere a sinelui său. Crucea-exil pe care a dus-o l-a călit și l-a pregătit pentru propria salvare, pe care cu timpul a conștientizat-o ca făcând parte din interiorul său.

Analizându-i opera, putem spune cu certitudine că autorul Bujor Nedelcovici în decursul timpului a parcurs toate etapele creației și nu s-a limitat doar la tărâmul fecund al literaturii. Acesta reprezintă imaginea scriitorului total care nu s-a ocupat doar de latura creației, ci și-a asumat și datoria sfântă de a releva fețele necunoscute ale trecutului în modul cel mai autentic, fără relativism și adnotări, deținând latura interioară a unui om care are vocația rostirii adevărului, cu orice preț, fără niciun compromis, fără nicio opreliște. Scriitorul prin cărțile sale „s-a scris”, fapt pentru care opera sa a devenit o cale sigură de cunoaștere a propriului sine, o inițiere și o devenire. „Scriitura” a reprezentat pentru Bujor Nedelcovici modalitatea de a ieși din timpul profan și de a intra în cel sacru ... „fără timp”.